

КЛЮЧОВА ТЕМА¹

Пункт 4 статті 5

Судовий перегляд випадків короткострокового тримання під вартою

(Остання редакція: 29.02.2024)

Вступ

Пунктом 4 статті 5 Конвенції кожному, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, гарантується право розпочати провадження у справі, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним. Ця ключова тема описує підхід до розгляду скарги відповідно до пункту 4 статті 5, коли затриману особу звільняють без зволікання (протягом декількох годин або декількох днів), а отже, до того, як на практиці може бути проведено судовий перегляд законності затримання.

Принципи, отримані з поточної судової практики

Формулювання пункту 4 статті 5 Конвенції свідчить про те, що воно набирає чинності невідкладно після арешту чи затримання та застосовується до «[к]ожного, кого позбавлено свободи» (*«Петков та Профіров проти Болгарії» (Petkov and Profirov v. Bulgaria)*, 2014 р., § 67).

Тож у цей момент виникає право «розпочати провадження у справі», внаслідок чого відмова в праві *ініціювати* таке провадження, за умови дотримання обґрунтованих практичних міркувань, порушує питання відповідно до пункту 4 статті 5 (*«Донер та інші проти Туреччини» (Döner and Others v. Turkey)*, 2017 р., § 68).

Пунктом 4 статті 5 передбачені лише ті засоби правового захисту, які повинні бути доступні під час затримання особи, щоб без зволікань було проведено якнайшвидший судовий перегляд законності тримання під вартою, що може призвести, у відповідних випадках, до звільнення особи з-під варти. Цим положенням не передбачаються інші засоби правового захисту, які можуть слугувати для перегляду судом законності строку тримання під вартою, який вже закінчився, зокрема короткострокового тримання під вартою (*«Слівенко проти Латвії» (Slivenko v. Latvia)* [ВП], 2003 р., § 158).

Приклади справ, у яких розгляд скарги по суті відповідно до пункту 4 статті 5 було визнано непотрібним або таким, що не порушує питань

- *«Слівенко проти Латвії» (Slivenko v. Latvia)* [ВП], 2003 р., §§ 158–159 — заявники, затримані на строк менше **24 годин** та **30 годин**;
- *«Фокс, Кемпбелл та Хартлі проти Сполученого Королівства» (Fox, Campbell and Hartley v. United Kingdom)*, 1990 р., § 45 — заявники, що розпочали провадження у справі за процедурою *«габеас корпус»* через день після їхнього арешту, але були

¹ Підготовлено Секретаріатом. Не покладає зобов'язань на Суд.

Цей переклад опубліковано за домовленістю з Радою Європи, Європейським судом з прав людини та Верховним Судом (Україна) і виконано бюро перекладів «Профпереклад».

звільнені через **44 години** після затримання та до того, як суддя зміг розглянути їхні заяви;

- *«Нолан та К. проти Росії» (Nolan and K. v. Russia)*, 2009 р., §§ 91 та 101 — заявник, якого тримали під вартою протягом **9 годин**, та який подав заяву про судовий перегляд його тримання під вартою після звільнення;
- *«М.Б. та інші проти Туреччини» (M.B. and Others v. Turkey)*, 2010 р., § 45 — заявники, яких тримали під вартою не довше **6 годин**;
- *«Байсуєв та Анзорів проти Грузії» (Baisuev and Anzorov v. Georgia)*, 2012 р., §§ 28 та 69–70 — заявники, яких тримали під вартою протягом **3 годин**;
- *«Горбанов та інші проти Туреччини» (Ghorbanov and Others v. Turkey)*, 2013 р., § 49 — заявники, яких тримали під вартою протягом **декількох годин**;
- *«Томашевські проти Польщі» (Tomaszewscy v. Poland)*, 2014 р., §§ 129 та 146–147 — заявники, яких тримали під вартою не довше **2 годин**;
- *«Бабаджанов проти Туреччини» (Babajanov v. Turkey)*, 2016 р., § 96 — заявник, якого тримали під вартою протягом **декількох годин**;
- *«Тіба проти Румунії» (Tiba v. Romania)*, 2016 р., §§ 49–51 — стверджується відсутність судового перегляду тримання під вартою протягом **9 годин та 10 хвилин**;
- *«Рожков проти Росії (№ 2)» (Rozhkov v. Russia (no. 2))*, 2017 р., § 65 — заявник, якого тримали під вартою протягом близько **2 годин**; скарга за пунктом 4 статті 5 не розглядалася, оскільки не було часу розпочати провадження у справі; вочевидь необґрунтована.

Приклади справ, у яких розгляд скарги по суті відповідно до пункту 4 статті 5 було визнано виправданим

- *«Чонка проти Бельгії» (Čonka v. Belgium)*, 2002 р., § 55 — заявники, яких тримали під вартою протягом **5 днів** без можливості подати змістовну апеляційну скаргу (порушення пункту 4 статті 5);
- *«Петков та Профіров проти Болгарії» (Petkov and Profirov v. Bulgaria)*, 2014 р., §§ 67–71 — відсутність доступних заявникам засобів судового захисту, які давали б змогу оскаржити законність їхнього тримання під вартою поліцією на строк до **24 годин** та отримати звільнення (порушення пункту 4 статті 5);
- *«А.М. проти Франції» (A.M. v. France)*, 2016 р., §§ 36 та 42–43 — необґрунтовано обмежений обсяг судового перегляду тримання заявників під вартою протягом **3-х з половиною днів**, оскільки строк робить обґрунтованим розгляд скарги за пунктом 4 статті 5 (порушення пункту 4 статті 5);
- *«Донер та інші проти Туреччини» (Döner and Others v. Turkey)*, 2017 р., §§ 68–70 — заявники, яким було відмовлено у доступі до засобів правового захисту для оскарження законності їхнього тримання під вартою протягом **4 днів**, після чого їх було звільнено внаслідок автоматичного, але запізнитого перегляду їхнього тримання під вартою за змістом пункту 3 статті 5 (порушення пункту 4 статті 5);
- *«Мустагі проти Франції» (Moustahi v. France)*, 2020 р., §§ 101–104 — неповнолітні без супроводу, до яких було застосовано адміністративне затримання на **декілька годин**, з самого початку (*ab initio*) позбавлені засобів правового захисту, за допомогою яких вони могли б домогтися перегляду судом законності їхнього тримання під вартою; відсутність засобів правового захисту, які обґрунтовували б розгляд скарги згідно з

пунктом 4 статті 5, незалежно від тривалості тримання під вартою (порушення пункту 4 статті 5);

- *«Марін Йосіфов проти Болгарії» (Marin Yosifov v. Bulgaria)*, 2020 р., §§ 51–54 — відсутність достатнього судового засобу правового захисту у зв'язку з **4-денним** триманням заявника під вартою, під час якого його не було негайно доставлено до судді, що становило порушення пункту 3 статті 5 (порушення пункту 4 статті 5).

Повторення загальних принципів

- *«Слівенко проти Латвії» (Slivenko v. Latvia)* [ВП], 2003 р., §§ 158–159.

КЛЮЧОВІ ПОСИЛАННЯ З СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Провідна справа:

- [«Слівенко проти Латвії» \(Slivenko v. Latvia\)](#) [ВП], № 48321/99, ЄСПЛ 2003-X (відсутність необхідності розглядати суть скарги відповідно до пункту 4 статті 5).

Інші справи:

- [«Фокс, Кемпбелл та Хартлі проти Сполученого Королівства» \(Fox, Campbell and Hartley v. United Kingdom\)](#), 30 серпня 1990 року, серія А № 182 (відсутність необхідності розглядати суть скарги відповідно до пункту 4 статті 5);
- [«Чонка проти Бельгії» \(Čonka v. Belgium\)](#), № 51564/99, ЄСПЛ 2002-I (порушення пункту 4 статті 5);
- [«Нолан та К. проти Росії» \(Nolan and K. v. Russia\)](#), № 2512/04, 12 лютого 2009 р. (відсутність необхідності розглядати суть скарги відповідно до пункту 4 статті 5);
- [«М.Б. та інші проти Туреччини» \(M.B. and Others v. Turkey\)](#), № 36009/08, 15 червня 2010 р. (відсутність необхідності розглядати суть скарги відповідно до пункту 4 статті 5);
- [«Байсуєв та Анзоров проти Грузії» \(Baisuev and Anzorov v. Georgia\)](#), № 39804/04, 18 грудня 2012 р. (відсутність необхідності розглядати суть скарги відповідно до пункту 4 статті 5);
- [«Горбанов та інші проти Туреччини» \(Ghorbanov and Others v. Turkey\)](#), № 28127/09, 3 грудня 2013 р. (відсутність необхідності розглядати суть скарги відповідно до пункту 4 статті 5);
- [«Томашевські проти Польщі» \(Tomaszewscy v. Poland\)](#), № 8933/05, 15 квітня 2014 р. (відсутність необхідності розглядати суть скарги відповідно до пункту 4 статті 5);
- [«Петков та Профіров проти Болгарії» \(Petkov and Profirov v. Bulgaria\)](#), №№ 50027/08 та 50781/09, 24 червня 2014 р. (порушення пункту 4 статті 5);
- [«Бабаджанов проти Туреччини» \(Babajanov v. Turkey\)](#), № 49867/08, 10 травня 2016 р. (відсутність необхідності розглядати суть скарги відповідно до пункту 4 статті 5);
- [«А.М. проти Франції» \(A.M. v. France\)](#), № 56324/13, 12 липня 2016 р. (порушення пункту 4 статті 5);
- [«Тіба проти Румунії» \(Tiba v. Romania\)](#), № 36188/09, 13 грудня 2016 р. (відсутність необхідності розглядати суть скарги відповідно до пункту 4 статті 5);
- [«Рожков проти Росії \(№ 2\)» \(Rozhkov v. Russia \(no. 2\)\)](#), № 38898/04, 31 січня 2017 р. (скарга за пунктом 4 статті 5 неприйнятна — вочевидь необґрунтована);
- [«Донер та інші проти Туреччини» \(Döner and Others v. Turkey\)](#), № 29994/02, 7 березня 2017 р. (порушення пункту 4 статті 5);
- [«Мустагі проти Франції» \(Moustahi v. France\)](#), № 9347/14, 25 червня 2020 р. (порушення пункту 4 статті 5);
- [«Марін Йосіфов проти Болгарії» \(Marin Yosifov v. Bulgaria\)](#), № 5113/11, 13 жовтня 2020 р. (порушення пункту 4 статті 5)